

150 éve jelent meg Faller Gusztáv tanulmánya a selmeci bányászatról és fémkohászatról*

ZSADÁNYI ÉVA

Faller Gusztáv (Gölnicbánya, 1816–Jászó, 1881), selmecbányai professzor németül írta *Der Schemnitzer Metall-Bergbau in seinem jetzigen Zustande* című munkáját. Eredetileg a *Berg- und Hüttenmännischen Jahrbuche* XIV. kötetében jelent meg, önállóan *Selmecbányán látott napvilágot August Joerges* kiadásában, 1865-ben (a nyomtatást a bécsi *Jacob és Holzhausen nyomda* végezte). Címlapja az 1. ábrán látható. A tanulmány német nyelvű (gótbetűs), s talán ezért kevésbé ismert a hazai bányászattörténeti szakirodalomban, annak ellenére, hogy az egyik első tudományos leírása a selmeci bányászatnak és fémkohászatnak. Az évforduló mellett ezek a tényezők is indokolják alaposabb bemutatását.

A rövid bevezető után az első nagy fejezet következik: *Bányászat*. Az alcímeket római számok jelölik.

I. A selmeci bányászat eredete, fekvése, kiterjedése, terjedelme, kora és termelése.

II. A Selmeci-hegység és környékek földtani képződményei:

1. Diorit (zöldkő)
2. Szienit-gránit
3. Mészkövek és mészkonglomerátumok
4. Triász képződmények és

* A tanulmány 2015 novemberében érkezett a szerkesztőhöz, amikor folyóiratunk 2015. évi 2. száma már elkészült, ezért csak a 2016. évi 1. számban nyílt alkalom a közlésére. Mivel 2016. március 2-án volt *Faller Gusztáv* születésének 200. évfordulója, az írás egyúttal a reá való emlékezésül is szolgál. (A szerkesztő.)

5. Kvarcszikkák, porfirok, trachitok.

III. Ércartalmú telepek: A. zöldkőben és B. szienit-gránitban fordulnak elő.

A. A zöldkőterülettelérei: *Zöldkő, István, János, Kórház, Farkas, Biber, Terézia és Ökörfej.*

B. A gneisz-gránit-szienit terület telérei: *Mindenszentek, József, Miklós, Sötéthely, Anton, Állatkert, Nepomuki János és Colloredo.*

A 2. ábrán *Selmebánya* és *Hodrusbánya* közötti terület (diorit és szienit-gránit terület) telérei láthatók.

A 3. ábrán a *Mária mennybemenetele-* és a *Vihar-aknák* közötti rész altáróit, illetve vágatait szemléletes rajzon mutatja be.

Faller Gusztáv.

(Fotó a Miskolci Egyetem Levéltárának gyűjteményéből.)

Az egyes telérek kitöltését és érceit is részletesen leírja. A selmeci (zöldkő-terület) telérei közül pl. a *Kórház telért* kitöltő anyagok: kvarc, mangánpát, mészpát és barit, ércei az északi részen az ezüsttartalmú galenit, szfalerit és chalkopirit, dél felé az ólomtartalom csökken, itt az ezüstércek stefanit, argentit, polibazit szerepelnek. A telérnek aranytartalma is van.

A hodrusi, gneisz-gránit-szienit területen a *Nepomuki János telér* kitöltése kvarc, érce főleg a polibazit.

IV. A telepek feltárása és fejtése: Tárnák és aknák. Altárók.

A második nagy fejezet: *Fejtések*. (Az alcímek számozása folyamatos.)

V. Termelés

VI. Fizetési módok

VII. Vízemelés

Az 1. táblázat a selmecebányai aknák (*Zsigmond, András, Lipót, Zipszer, Új és Régi Anton*, valamint *Mária mennybemenetele*) vízemelő szerkezeteit és teljesítményeit sorolja fel.

VIII. A szélaknai Felső-Biber táró fejtésének vízgazdálkodása.

A táró környéki tavak: *Nagy- és Kis-Reichenau, Bakoni, Nagy- és Kis-Szélaknai- és Bacsófalvi-tó*.

További rész: A tóvizek elosztása. A selmeci bányakerület 16 távának kapacitása több volt, mint 230 millió m³ víz.

IX. Bányamérnökség

A harmadik nagy fejezet: *Ércelőkészítés*.

X. Az ólomtartalmú ércek előkészítése

A 2. táblázat a selmecebányai ólomérc előkészítésének hármas felosztását szemlélteti.

XI. (tévesen IX. szerepel a könyvben): Az ezüsttartalmú ércek előkészítése

A 3. táblázat a selmecebányai ezüstérc előkészítésének hármas felosztását mutatja be.

XII. Nincs fejezetcím. A bánya dolgozóival szembeni elvárásokat tárgyalja.

XIII. Bányászati termékek.

A negyedik nagy fejezetcím: *Fémkohászat*.

XIV. Ólom- és ezüstkohók Selmecebányán.

A 4. táblázat a selmecebányai kohászati folyamatokat szemlélteti.

XV. Magyarázat a 4. táblázat pontjaihoz.

XVI. A bányatermékek díjszabása

XVII. Személyi ügyek. 1862-ben a *Felső-Biber-tárónál* 39 hivatalnok, 126 felügyelő és 3497 munkás dolgozott.

A selmeci bányakerületet bemutató földtani és bányászati térkép – amely a könyv végén található – összefoglaló tájékoztatást nyújt. (A térképet az *1. sz. mellékletben* közöljük, az erős kicsinyítés miatt sajnos néhány részlete nehezen kivehető. *A szerkesztő.*)

A földtani képződményeket a következőképpen jelöli: A. zöldkő, B. szienit-gránit-gneisz, C. mészkő, D. kvarc, E. triász pala. Külön kiemeli a Kálvária-hegy bazaltját.

A bányászati viszonyokat az egyes aknák, mint pl. a *Ferenc, Mária mennybemenetele, Ignác, István, Zsigmond, Erzsébet, Max, András, Károly* és *Amália*, valamint a hozzájuk tartozó telérvonulatok, mint pl. a *Kórház, Biber* és *Terézia* szemléltetik.

A térkép 14 tavat is feltüntet, melyeket *Mikoviny Sámuel* létesített, így például a *Klinger*, az *Alsó- és Felső-Hodrusi*, az *Ottergrundi*, a *Ribniki* és a *Rosgrund* tavat.

Jól követhetők az altárók lefutásai például a *Ferenc császár-* és a *József-*, valamint a *Kornbergi-altáró* esetében.

A térkép jobb alsó sarkában *Eisenbach (Eisenbad)*, azaz *Vihnyefürdő* is látható.

A térkép szokatlan módon dél-északi tájolású.

Miként *Faller Gusztáv* ismertetett tanulmányából is kitűnik, a *Bányászati és Erdészeti Akadémia* tanárai mindenkor szoros kapcsolatban álltak a selmeci bányászattal. Az ebből származó ismereteiket, tapasztalataikat mind az oktatásban, mind pedig szakmai tudományos munkásságuk során hasznosították és közkinccsé tették.

Végezetül tájékoztatjuk az érdeklődőket, hogy a tanulmány teljes terjedelmében megtalálható az interneten, a *Bayerische Staatsbibliothek – Münchener Digitalisierungszentrum Digitale Bibliothek* honlapján, ahonnan letölthető. (Kis számban fennmaradt nyomtatott példányai nálunk csak néhány nagy szakkönyvtárban és az *Országos Széchényi Könyvtárban* érhetők el.)

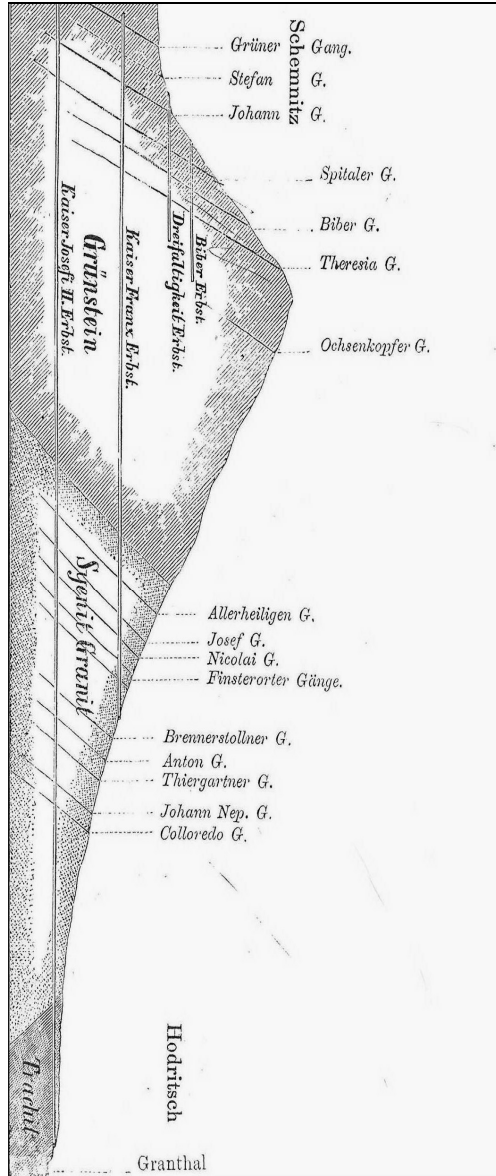
Der
Schemnitzer Metall-Bergbau
in seinem
jetzigen Zustande.

Von
Gustav Faller,
i. t. Bergrath und Professor.

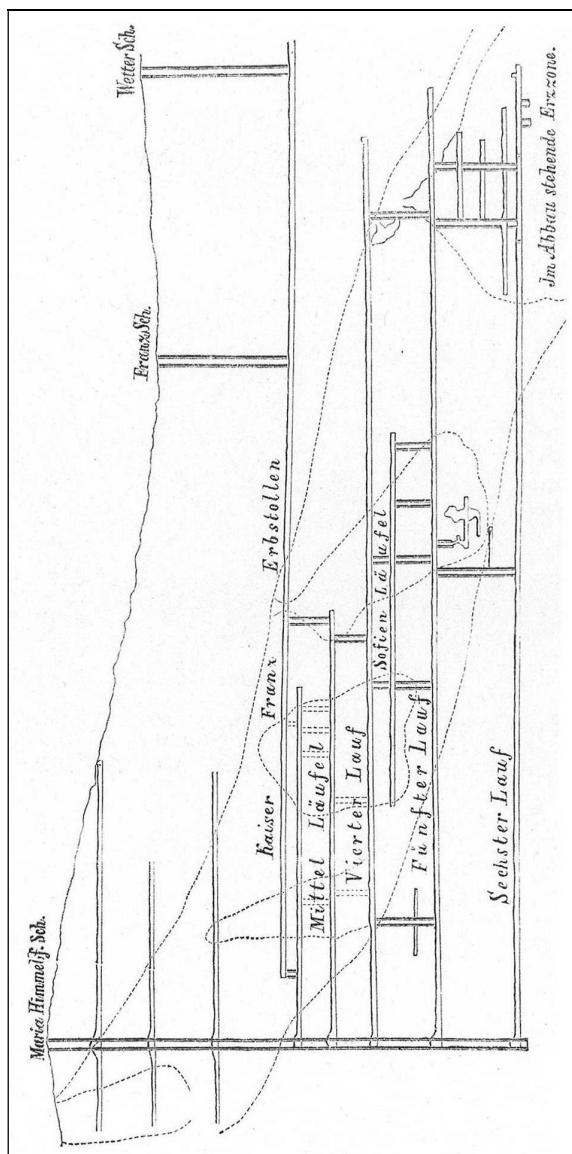
Mit 1 Tafel.

Separat-Abdruck aus dem Berg- und Hüttenmännischen Jahrbuche XIV. Jahrgang

Schemnitz.
Verlag von August Hoergers.
1865.

2. ábra. A Selmechánya és Hodrusbánya közötti terület telérei.

3. ábra. A Mária mennybemenetele- és a Vihar-aknák közötti rész altárói és vágatai.